

ประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น : ประชาธิปไตยวิถีพุทธ
Democracy in the local Government : Democratic Buddhist
way.

ดร. ไพศาล เครือแสง
สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอหลักคิดประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น : ประชาธิปไตยวิถีเชิงพุทธ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยึดท้องถิ่นเป็นรากฐาน ไม่เพียงแต่จะต้องมีกติกาหรือ รัฐธรรมนูญที่จะกำหนดรูปแบบหรือ ระบบ ที่ใช้ในการปกครองประเทศภายใต้หลักการ ความเท่าเทียมในด้านสิทธิเสรีภาพในประเทศอย่างเสมอภาคกันจะต้องมี ความรู้ความสามารถ ประชาชนปกครองตนเอง เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในรูปของชุมชนท้องถิ่นที่พึ่งพาตนเอง การพัฒนาท้องถิ่น ถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคมโดยรวม การพัฒนาทุนทรัพยากรที่มีคุณภาพและยั่งยืน มียุทธศาสตร์ที่ดี และมีประสิทธิภาพ ร่วมตัดสินใจ กำหนดทิศทางในการปกครอง เคารพในสิทธิหน้าที่ หลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ดังนั้น การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบตนเองและสังคม ชุมชน การสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นรูปธรรมจิตสาธารณะ ปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อชุมชนท้องถิ่น ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชน ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วมของประชาชน

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, ชุมชนท้องถิ่น, วิถีพุทธ.

Abstract

This article is presenting the idea of democracy in local Government : Buddhist democratic way. The democratic government based on a local basis. There must be rules or constitution that will define the format or system and used to rule the country under the principles. liberty and right knowledge and skill the autonomous focus on learning together in the form of local community self-reliance. Local Development It is the heart of social development. Development capital resources, quality and sustainability. There is a good strategic and effective the

together to solve problems Orientation for government. Respect for the rights and duties of equality freedom and the dignity of the human person. Democracy assumes that all people have equal rights.

Cultivated mind, a person is responsible for themselves and their communities. The moral to create a substantial public mind and sacrifices cooperation in making the benefits to the local community and quality of life, promote people participation , The heart of the development of local communities The principle of participation that. Local residents are engaged in a planning decision and maintenance operations.

Key words: democracy, local communities, Buddhist.

บทนำ

ชุมชนท้องถิ่นนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของระบอบสังคมมนุษย์ เพราะเป็นการจัดระบบของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติก่อนที่จะได้มีการปกครองอย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาท้องถิ่นวันนี้ถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคมโดยรวม เพราะต้องการรากฐานที่แข็งแรง การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ต้องการยุทธศาสตร์ที่ดีและมีประสิทธิภาพ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมการณ์ที่ยกย่องคนเล็กคนน้อยให้มีโอกาสได้ลืมตาอ้าปาก ร่วมตัดสินใจปัญหา กำหนดทิศทางในการปกครอง และกำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ปกครองประเทศหรือชุมชน เป็นอุดมการณ์ที่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล เป็นอุดมการณ์ที่บังคับให้คนชั้นสูงต้องลดทิวลงมารับฟังความคิดเห็นของคนชั้นล่าง และเป็นอุดมการณ์ที่คนไทยอยากเห็นหัวก้าวหน้าใฝ่ฝันอยากเห็นความเจริญงอกงามในสังคมไทย มิใช่เฉกเช่นปัจจุบัน

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าวัฒนธรรมการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ และเรียนรู้ร่วมกันในรูปของชุมชน ประชาธิปไตย ที่ใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย และวิธีการดำเนินชีวิต ยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันและอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชน หลักประชาธิปไตยในชุมชน หัวใจสำคัญ คือ อบรมสั่งสอนความเป็นประชาธิปไตยด้วยการฝึกฝน ให้ผู้เรียนรู้จักเคารพผู้อื่น เคารพกติกา และเริ่มต้นที่ตัวเอง เพราะการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองหรือประชาธิปไตยนั้น ไม่ใช่เป็นแค่เรื่องของความรู้แต่ต้องเป็นเรื่องของการปฏิบัติด้วย จึงต้องเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนให้คนมองคนเสมอภาคกัน ใช้กติกาและเคารพกติกาแก้ปัญหา ฝึกให้อึดทนต่อสิ่งที่แตกต่างไปจากเรา ให้ทุกคนปกครองกันเองและอยู่ร่วมกันในชุมชนได้โดยปราศจากความขัดแย้ง

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า ประชาธิปไตย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากคำภาษา กรีกว่า Democratia ซึ่งประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ Demos กับ kratein คำว่า Demos หมายถึง ประชาชน และ Kratein หมายถึง การปกครอง ฉะนั้นประชาธิปไตย จึงหมายถึง ประชาชนปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน เป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากในโลกปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศต่างๆ แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่า ประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น ในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ เช่น อดีตสหภาพโซเวียตและจีน ต่างก็อ้างว่าประเทศของตน ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตยในอีกแห่งหนึ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ กล่าวคือ ยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด ส่วนการดำเนินการทางการเมือง ยังคงตกอยู่ในมือของผู้มีอำนาจเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ประชาธิปไตย มาจากคำว่า **ประชา** บวกกับคำว่า **อธิปไตย**ซึ่งแปลว่าอำนาจสูงสุดของประเทศ^๑

ประชาธิปไตย ระบอบการปกครองที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชน ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบ “ประชาธิปไตย” ประชาชนจึงมีฐานะเป็น “เจ้าของประเทศ” เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นต้องผู้ปกครองตนเอง หรือต้องปกครองกันเอง ดังนั้นประชาธิปไตยจึงต้องเป็นการปกครอง โดยประชาชน คำกล่าวของอับราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. ๑86๓ ที่ว่า “ การปกครองของประชาชน การปกครองโดยประชาชน การปกครองเพื่อประชาชน ” ซึ่งเป็นนิยามของ “ ประชาธิปไตย ” ที่ถูกอ้างอิงมากที่สุด นั้น คำว่า การปกครองเพื่อประชาชน ทุกระบอบต่างก็สามารถ ทำเพื่อ หรือ อ้างว่า ทำเพื่อประชาชนได้ทั้งสิ้น ส่วน ของประชาชน นั้น ไม่ว่าระบอบอะไรก็ยังอ้างว่าเป็นของประชาชนได้ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ โดยประชาชน เพราะเมื่อเราสร้างระบอบการปกครอง โดย ประชาชน ขึ้นมาได้ ระบอบการปกครองนั้นย่อมเป็นระบอบการปกครอง ของ ประชาชนโดยตัวของมันเอง และเมื่อสร้างระบอบการปกครองโดยประชาชนที่เป็นของประชาชนขึ้นมาได้ ระบอบนั้นก็ย่อมเป็นไปเพื่อ ประชาชน ดังนั้นถ้าเราต้องการระบอบการปกครองที่เป็นไปเพื่อประชาชน เราจึงต้องสร้างระบอบการปกครองโดยประชาชน นั่นคือให้ประชาชนปกครองตนเอง และนี่คือความหมายของ “ ประชาธิปไตย ” การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนและเป็นการปกครองโดยประชาชน

^๑ ลิขิต ธีรเวคิน. (๒๕๔๒). “ปัญหาการเมืองในอนาคต วิเคราะห์โดยโครงสร้างทฤษฎี System Analysis,” ใน รัฐศาสตร์-การเมือง. กรุงเทพฯ : ภาษา, หน้า ๒๔-๒๕.

ประชาธิปไตยความหมายที่เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และความเสมอภาค นักปรัชญาการเมืองหลายท่านที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิและความเสมอภาคของมนุษย์เชื่อว่าสมาชิกของชุมชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาส หรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการใดๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคมด้วย ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าวก็คือระบอบประชาธิปไตย อับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยพัฒนามาจากฐานคิดของที่ว่าอำนาจสูงสุดมาจากประชาชน และจะต้องยึดเอาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นตัวตั้ง มิใช่ประชาชนเป็นตั้ง^๒

ประชาธิปไตยเน้นการเข้ามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชนในเมื่อระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บาทบาทของประชาชนในทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากในระบอบนี้จนมีผู้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชน คือเสียงสวรรค์ เป็นระบอบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการเพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเองกิจกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน อาจเป็นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทน หรืออาจเป็นทางตรง เช่นการประท้วง การร้องเรียน ในรูปแบบต่างๆเพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหาเป็นต้น^๓

จากความเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึง ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่ละเอียดอ่อน ที่เกี่ยวข้องกับผู้คนในวงกว้าง ต้องการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่า ต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาคิดตามและประเมิน และลงมือปฏิบัติอย่างมีสติ ปัญญา มีข้อมูล ประชาธิปไตยจึงจะเป็นมรรคผลและงอกงามได้ ประชาธิปไตยส่วนสำคัญต้องเริ่มจากฐานชุมชนสังคมท้องถิ่น ประชาธิปไตยในชุมชนเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง

แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองมาจากความเชื่อที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การปกครองตนเองของประชาชนดำเนินการโดยผ่านผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตนตามระเบียบวิธีที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เราจึงอาจสรุปหลักการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดังต่อไปนี้

^๒วาทิพย์ มีมาก, และชีวินทร์ ฉายาขวลิต. (๒๕๕๗). **หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข**. กรุงเทพฯ : กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง.

^๓กระมล ทองธรรมชาติและคณะ. (๒๕๓๑). **หลักประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า ๕๔.

๑. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หมายความว่า ประชาชน/ชุมชนเป็นเจ้าของอำนาจอิสระสูงสุดของรัฐ ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินปัญหาและกำหนดความเป็นไปของพวกเขาเอง แต่ไม่ได้หมายความว่าประชาชนทั้งประเทศจะต้องมานั่งถกเถียงหาทางแก้ปัญหา

๒. หลักอำนาจอธิปไตยโดยปวงชน หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่หลายทางด้วยกันที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งตัวแทนของตนขึ้นไปทำหน้าที่ในรัฐสภา นอกจากนี้ประชาชนอาจทำได้โดยการช่วยรณรงค์หาเสียงให้ผู้สมัครที่ตนนิยมอยู่หรือเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์เดียวกัน เพื่อหาทางผลักดันให้นโยบายของพรรคนำมาใช้ปฏิบัติเป็นต้น

๓. หลักอำนาจอธิปไตยเพื่อประชาชน สังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศและรัฐบาลจะต้องไม่กระทำไปเพียงเพื่อผลประโยชน์ของคนในกลุ่มตนเท่านั้น ผู้ปกครองที่มาจากประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องเป็นผู้ที่กระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ด้วยให้สมกับความไว้วางใจของประชาชนที่เลือกตนเข้ามารับหน้าที่ ไม่เช่นนั้นเมื่อครบวาระอาจจะไม่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนในสมัยต่อไปก็ได้

๔. หลักเหตุผล ประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักเหตุผล ทั้งนี้เนื่องจากคนแต่ละคนต่างก็มีแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป ถ้าคนปราศจากเหตุผลแล้ว สังคมก็อาจยุ่งเหยิงไม่ได้ ข้อยุติที่ดีและถูกต้อง ดังนั้นในระบอบประชาธิปไตยนั้นทุกคนจะต้องร่วมกันคิด โดยต่างก็เสนอความคิดเห็นแล้วอาจมีการเปิดอภิปราย มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ต่างคนต่างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยใจเป็นธรรม ข้อเสนอหรือความคิดเห็นของใครที่มีเหตุผลดีกว่าก็จะได้รับเลือกให้เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ต่อไป

๕. หลักเสียงข้างมาก วิธีการหนึ่งที่จะรู้ได้ว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการเพื่อปวงชนคือ หลักเสียงข้างมาก นั่นคือหลังจากที่ผู้แทนราษฎรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์โดยการอภิปรายกันพอแล้ว ก็จะมีการออกเสียงลงคะแนนกัน ข้อเสนอที่ได้รับเสียงข้างมากจากที่ประชุมก็จะได้รับเลือกให้เข้าไปปฏิบัติทั้งนี้เพราะถือได้ว่าเป็นข้อเสนอที่มีเหตุผลของคนส่วนใหญ่

๖. หลักความยินยอม ประชาธิปไตยจะต้องมีพื้นฐานมาจากความยินยอมอีกด้วย เมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และปวงชนได้เลือกตั้งตัวแทนของตนเพื่อใช้อำนาจ ดังกล่าว จึงถือได้ว่าผู้ที่ได้รับเลือกให้เข้ามาใช้อำนาจเหล่านี้ได้รับความยินยอมจากปวงชน แต่จะมีอำนาจจำกัดตามรัฐธรรมนูญและยังถูกจำกัดช่วงเวลาที่ได้รับคามยินยอม คืออาจอยู่ในวาระช่วงระยะเวลาหนึ่ง (วาระครบ ๔ ปีเป็นต้น) เมื่อครบวาระหรือมีการยุบสภาจะมีการเลือกตั้งใหม่ หากผู้แทนราษฎรผู้ใดได้รับความไว้วางใจจากประชาชนจะได้รับเลือกเข้ามาทำหน้าที่ต่อไป

กล่าวโดยสรุปสังคมอุดมประชาธิปไตยมิได้สวยงามอย่างที่คาดหวังเสมอไป ประชาธิปไตยก็ยังมีอุปสรรคขัดขวางมากมายไม่เจริญงอกงามได้ตามความคาดหวัง เพราะสิ่งที่สำคัญประชาธิปไตยต้องอาศัยคนจำนวนเล็กน้อยที่จะตระหนักในสิทธิและหน้าที่ และเป็นตัวแสดงหนักในการกำหนด

เจตนารมณ์ทางการเมืองการปกครอง ตัวบุคคล และควบคุมทิศทางการบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปตามหลักการ เป้าหมาย กระบวนการ และวิธีการที่ถูกต้องชอบธรรม มิฉะนั้นประชาธิปไตยอาจตกเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล และถูกนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของส่วนบุคคล ดังปรากฏให้เห็นที่ผ่านมา

ประชาธิปไตยวิธีพุทธ

ภายใต้ระบอบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาการเมืองโดยที่มักจะถูกควบคุมโดยชาวพุทธที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาพุทธ หรือชนชั้นปกครองที่จบตะวันตก พยายามจะยึดยึดระบอบทุนนิยมสุดโต่งและวัตถุนิยมฟุ้งเฟ้อให้กับชาวเมืองที่เป็นชาวพุทธ ทำให้ชาวพุทธเหล่านี้มีการปรับตัวไปตามกระแสทุนนิยมหรือโลกาภิวัตน์ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเดิมๆถูกผสมผสานกับแนวคิดใหม่ๆ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตะวันตก ซึ่งชนชั้นปกครองเหล่านี้เชื่อว่า จะสามารถทำให้ผู้คนร่ำรวยมีเสรีภาพ และศิวิไลซ์

พุทธศาสนิกชนเป็นชนชั้นที่ปรับตัวได้ง่ายกับทุกสังคมเป็นสังคมระบบเปิดที่มีการยอมรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ทำให้ผู้คนระดับรากหญ้าของไทยมักถูกชนชั้นปกครองหลอกได้ง่ายๆอยู่เสมอ ทำให้ระบบการเมืองของประเทศไทยอ่อนแออย่างเห็นได้ชัด จะเห็นได้ว่า ชนชั้นรากหญ้าของไทยมักไม่ค่อยมีบทบาทในการเข้าไปพัฒนาประเทศ มักจะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มการเมืองอยู่เสมอๆ

การที่ประเทศไทยลอกเลียนแบบประชาธิปไตยจากตะวันตกมาใช้ ลอกเลียนมาแค่เพียงครึ่งคือ สำหรับคนไทยหลายๆ คนมองแค่ที่ประชาธิปไตยคือการเลือกตั้ง และเลือกบุคคลที่ไม่มีธรรมะ เข้ามาบริหารประเทศประชาธิปไตยที่สมบูรณ์คือผู้สมัครต้องมีธรรมและผู้เลือกก็ต้องมีธรรมะ ถึงจะเรียกว่าประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ แต่ประชาธิปไตยของเกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน ถามว่า ผู้เลือกและผู้ถูกเลือกต่างก็มีธรรมหรือไม่ แท้จริงแล้ว ประเทศเหล่านี้ สิ่งที่เขาปลูกฝังเข้าไปในระบบการศึกษา คือความถูกต้อง ความยุติธรรม และความเสมอภาค โดยที่ใช้ระบบการศึกษา เข้ามาเป็นตัวแปร ถ้ามองภาพดังนี้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มประเทศประชาธิปไตยเต็มใบเหล่านี้ให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาเป็นอย่างมากโดยที่ไม่จำเป็นว่าเขาต้องนับถือศาสนาอะไร พุทธศาสนิกชนนั้นจิตใจอ่อนโยน อ่อนไหว มักจะมองเห็นการกระทำผิดของชนชั้นปกครองว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สิ่งเหล่านี้ทำให้ ชนชั้นปกครองคิดว่า สิ่งที่เขาทำผิดนั้นไม่มีคนคัดค้านก็แสดงว่าเขาทำถูก เพราะว่าอย่างที่ ศ.ดร.เขียนท่านได้กล่าวไว้ ชนชั้นปกครองของไทยเป็นชนชั้นที่มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาน้อยมาก และคนเหล่านี้ได้เข้ามาแปรเปลี่ยนความคิดของประชาชนที่เป็นพุทธศิกชน ขอส่งท้ายกับคำกล่าวของ อัลเบิร์ต ไอสไตน์ที่ว่า การนิ่งดูต่อการกระทำชั่วของคนเลวมีค่าเท่ากับการส่งเสริมคนเลว จนสุดท้ายสิ่งเลวๆ ที่ได้กระทำจะกลายเป็นความเคยชินของสังคม จนสังคมมองว่าสิ่งนั้นคือสิ่งถูกต้อง ระบบการเมืองไทยเป็นตัวอย่างได้ชัด ที่มีการคอร์รัปชันกันอย่างเอิกเริกตั้งแต่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต สท อบจ สส ครู หมอ ทหาร และอื่นๆ อีกมากมาย ถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะช่วยกันแปรเปลี่ยนประเทศ โดยเริ่มต้นจากที่ตัวเราเป็นอันดับแรก โดยการให้ความรู้กับผู้คนรอบข้าง

ในหลักการที่เป็น อธิปไตย ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ ๓ ประการด้วยกัน ๒๔ นั่นก็คือ

๑. อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยการปรารถนาละสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ด้วยเคารพตน

๒. โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียง นินทาและสรรเสริญ กระทำด้วยปรารถนาจะเอาใจผู้้น หาคความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็น ประมาณ ในฝ่ายกุศลได้แก่ เว้นชั่ว ทำดีด้วยเคารพเสียงหมู่ชน

๓. ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยปรารถนาละสิ่งที่ได้ศึกษา ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่าง กว้างขวาง แจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา มองเห็นได้ด้วยความสามารถ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณ อย่างสามัญได้แก่ ทำการด้วยความเคารพ หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว ถ้าต้องการรับผิดชอบต่อรัฐประชาชาติไทย หรือหลักข้อ ๓ คือ ธรรมาธิปไตย

โดยเฉพาะอย่างในการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น พระธรรมปิฎกมองเห็นว่า การปกครอง นั้น หากเป็นไปเพื่ออยากได้ผลประโยชน์ อยากใหญ่ อยากโต อยากมีอำนาจ อยากได้อะไรๆ ต้อง เป็นไปตามความยึดถือของตน ซึ่งจะตรงกันข้ามกับจริยธรรม ถ้าถูกตัณหา มานะ หรือ ทิฐิครอบงำ แน่นนอนว่า จริยธรรมเดินไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ทางแก้ไขเรื่องนี้ก็คือ จะต้องมีการพัฒนาความอยากให้ มั่นติ และอยากทำให้มันดีนี้ให้เข้มข้น แรงกล้า ให้เป็นไปอย่างมุ่งมั่นที่สุด ให้ฝังลึกลงไปประจำอยู่ใน จิตใจให้ได้

เมื่อคนในสังคมประชาธิปไตย มีความใฝ่ดี อยากให้มันดี ปรารถนาความสุขแก่ ประชาชน และ แก่บ้านเมืองแล้ว ความปรารถนาก็จะแผ่ลึกซึ้งและครอบคลุมทั่วไป ซึ่งพระธรรมปิฎกพูดด้วยคำสั้นๆ ว่า ความอยากให้ธรรมเกิดมีขึ้น หรือความใฝ่ธรรม กล่าวคือ อยากให้ธรรม ความดี ความงาม ความ จริง ความถูกต้อง เกิดมีขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และตรงจุดหมาย เพราะการที่มนุษย์มีการ ปกครอง มีการงานบ้านเมืองต่างๆ นี้ ก็เพื่อให้ เกิดมี "ธรรม" ขึ้นในสังคมมนุษย์ หรือเพื่อดำรง "ธรรม" ให้คงอยู่

คำว่า "ธรรม" ในที่นี้ พระธรรมปิฎกให้นิยามไว้ว่า หมายถึง ความจริง ความ ถูกต้อง ความดี งาม ประโยชน์สุขที่แท้จริง รวมทั้งหลักการที่จะให้เกิดความดีงาม ความ ถูกต้องเหล่านี้๒๕ การที่เรา จัดตั้งวางหลักต่างๆ เช่น หลักการทางรัฐศาสตร์ หลักการทาง นิติศาสตร์ หลักการทางเศรษฐศาสตร์ หรือหลักการเองใดๆ ก็ตาม ก็เพื่อให้มีเกณฑ์ มี มาตรฐานในการที่จะดำเนินงาน เพื่อสร้างสรรค์ทำให้ เกิดความดี ความงาม ความถูกต้อง และประโยชน์สุขที่แท้จริง

เมื่อต้องการความดีงามและประโยชน์สุขแก่บ้านเมือง ก็ต้องยึดถือหลักการเหล่านี้ ซึ่งเรียกด้วยคำที่สั้นที่สุดคำเดียวว่า "ธรรม" เพราะฉะนั้น นักการเมืองจะต้องมีจริยธรรมสำคัญขั้นต่อไป ต่อจากความอยากที่ถูกต้อง หรือความใฝ่ปรารถนาที่เรียกว่า ฉันทะ ก็คือ การที่จะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ถ้าคนเรา ไม่ถือธรรมเป็นใหญ่ คือไม่ถือหลักการ ไม่เอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ประโยชน์สุขที่แท้เป็นมาตรฐาน เป็นใหญ่หรือเป็นที่ยึดถือ ก็จะไม่เอนเอียงหรือเขวออกไป กลายเป็นยึดถือเอาตัวคนเป็นใหญ่ เอาผลประโยชน์เป็นใหญ่ หรือเอาคะแนนนิยมเป็นใหญ่ เป็นต้น

เมื่อถือเอาตัวตน ผลประโยชน์ของตน ความยิ่งใหญ่ อำนาจของตน เป็นต้นเป็นใหญ่ เรียกว่า อัตตาธิปไตย แต่ถ้าถือเอาความนิยม การเอาอกเอาใจกัน ความพอใจ ความพึงพอใจ ของคนจำนวนมาก โดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์เรียกว่า โลกาธิปไตย

พระธรรมปิฎกอธิบายหลักการของธรรมาธิปไตยเพิ่มเติมว่า ผู้เป็นนักปกครอง เป็นนักการเมือง เป็นนักบริหาร ต้องถือเป็นเรื่องสำคัญว่า ตอนนี้จะออกสู่ภาคปฏิบัติ ต้อง ตั้งหลักก่อน การที่จะตั้งหลักก็คือ จะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ กฎกติกา กฎหมาย ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล ประโยชน์สุขที่แท้เป็นใหญ่ เป็นเกณฑ์ และเป็นมาตรฐาน ๒๖ เมื่อถือธรรมเป็นใหญ่ ก็เห็นแก่ธรรม เห็นแก่ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และยึดถือตามหลักการ กฎกติกา รวมทั้งกฎหมายก็จะไม่เอนเอียงไปข้างไหน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม เป็นต้น และจะมีความชัดเจนในการทำงาน ซึ่งโดยที่สุดแล้ว ธรรมาธิปไตยเท่านั้น จะเป็นแกนจริยธรรมของระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ

สำหรับท่าทีต่อระบอบประชาธิปไตยที่ใช้เป็นรูปแบบในการปกครองประเทศไทยนั้น พระธรรมปิฎกได้ชี้แนวทางว่า ถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องมีความชัดเจนในหลักการของ พระพุทธศาสนา ถ้าเป็นพุทธศาสนิกจะต้องถือธรรมเป็นใหญ่ พระพุทธเจ้าเองก็ทรงถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่มีอะไรใหญ่กว่าธรรม คนที่ถือธรรมเป็นใหญ่ คือเป็นธรรมาธิปไตยนั้น มีลักษณะสำคัญคือ

๑. เป็นคนมีหลักการไม่เลือนล่อยไหลไปตามกระแส ถือเอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นไปตามเหตุผล และกฎเกณฑ์เป็นเกณฑ์ตัดสิน

๒. ใช้ปัญญาและพัฒนาปัญญาอยู่เสมอ เพื่อให้รู้เท่าทันข้อมูลความเป็นไปตามความเป็นจริง และเพื่อให้รู้เข้าใจ เข้าถึงหลักการความจริง ความถูกต้องดีงามและเหตุผลในเรื่อง นั้นๆ เพื่อให้สามารถรักษาหลักการความจริง ความถูกต้องไว้ได้

๓. มีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ สุจริตใจ ในการใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินใจ ไม่เอนเอียง ไปด้วยอคติ

๔. รักธรรม รักความจริง ความถูกต้องดีงาม ทำอะไรก็มุ่งจะให้ถึงธรรมและเป็นไปตามธรรม มุ่งให้ได้ความจริง มุ่งให้เกิดความถูกต้องดีงาม จนข้ามพ้นความยึดถือในตัวตนไปได้ ให้ธรรมเป็นใหญ่

เหนือแม้แต่เกียรติและศักดิ์ศรีของคน และเพราะรักธรรม มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จึงเป็นคนที่พูด
ด้วยง่าย รับฟังข้อมูลและเหตุผล ไม่ถือมั่นในทิฐิ

ใน ๔ ข้อนี้ ข้อสุดท้ายเป็นตัวตัดสินความเป็นธรรมาธิปไตยแท้ในแง่ปฏิบัติ จะขาด ๓ ข้อแรก
ไม่ได้ ต้องมีไว้ครบทั้งหมด๒๗ ซึ่งควรนำมาประยุกต์ให้เข้ากับรูปแบบในการปกครองของประเทศไทย

ประชาธิปไตยเข้มแข็ง : ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

ชุมชนประกอบด้วยคนหลายๆ ครอบครัวมาอาศัยอยู่ร่วมกันแต่ละคนมีบทบาทแตกต่างกันไป
นอกจากนี้ ทุกคนยังต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่พึงกระทำด้วย เช่น เด็กในวัยเรียน มีหน้าที่เข้ารับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี และปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนผู้ใหญ่มีหน้าที่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด
เช่น เสียภาษี ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้นเมื่อเรามาอยู่ร่วมกันในชุมชน ทุกคนต่างต้องมีส่วนร่วมในการ
ปฏิบัติตนตามกระบวนการประชาธิปไตยของชุมชน นอกจากนี้แล้ว คำว่าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง คือ
ชุมชนที่พึ่งตนเองได้^๔ ได้แก่

๑. เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งความ
ช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่มาร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๒. เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น
องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็น นักการเมือง นายทุนข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระ เพราะชุมชน
สามารถตัดสินใจด้วยข้อมูลที่ค้นหาหา ไม่ใช่เพราะคนอื่นมาบอกหรือแนะนำ แต่เกิดปัญหาผิดพลาด
ขาดทุน คนที่แนะนำไม่มาร่วมรับผิดชอบอะไรเลย

๓. เป็นชุมชนที่จัดการทุนของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ คำว่าทุนนี้ หมายถึงอะไรที่มากกว่า
เงิน เป็นทุนทางทรัพยากร ทุนภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนโภคทรัพย์ และทุนทางสังคม ที่จำทำ
ให้ชุมชนมีรากฐานที่มั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้
ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

๔. เป็นชุมชนที่ยึดหลักธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การ
ดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนร่วม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยหลักสันติวิธีและ
ภูมิปัญญาของชุมชน^๕

กล่าวโดยสรุป ประชาธิปไตยเข้มแข็งชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งยังเป็นอะไรที่ไม่เสร็จ
สมบูรณ์มากนัก เพราะมีองค์ประกอบหลายประการที่ทำให้เกิดวิกฤตในชุมชน การที่จะทำให้ชุมชน
เข้มแข็ง ถ้ามีความเข้มแข็งเป็นพื้นฐาน เราเรียนรู้อะไรจากภายนอกเราจะสามารถเลือกได้ การรวมตัว

^๔ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ.(๒๕๕๔) ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ
เปรียบเทียบ กรุงเทพฯ :วิญญูชน, www.thaitambol.net www.baanjommyut.com www.pattaya.go.th

^๕ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ.(๒๕๔๕).ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.พิมพ์ครั้งที่ ๓.กรุงเทพ : สถาบันพระปกเกล้า.
หน้า ๒๓

ที่ผ่านมาส่วนมากเป็นการรวมตัวในเชิงลบ เช่นการประท้วง การต่อต้าน ซึ่งไม่มีการสร้างความเข้มแข็งขึ้น ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนนั้นต้องพิจารณาองค์ประกอบดังนี้ ในชุมชนต้องพิจารณาตั้งกลุ่มบริหารจัดการเรื่องทุน ชุมชนควรที่จะคิดอ่านวางแผนพัฒนาในชุมชนของตนเอง เพื่อคานอำนาจ แผนพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง ไม่ใช่ผู้ปกครองชุมชนหรือท้องถิ่น นอกจากนั้นต้องเตรียมกำลังพล เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชน ได้ร่วมรับรู้ เรียนรู้กระแสต่อต้านโดยสันติวิธีและสร้างสรรค์ และประการสำคัญประชาชนต้องร่วมมือร่วมใจจัดกระบวนการปฏิรูปการเมืองให้สอดคล้องกับปัญหา ชุมชนท้องถิ่นควรจะเป็นฐานที่กำหนดอนาคตบ้านเมือง

จิตสาธารณะพื้นฐานประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น

การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมชุมชน เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชน ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมการสร้างจิตสาธารณะที่เป็นประชาธิปไตยในชุมชน ที่เกิดเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าใจตนเองไม่ยอมรับ จิตสาธารณะก็ไม่เกิด ฉะนั้นคำว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างจิตสาธารณะถ้าตนเองไม่เห็นความสำคัญแล้วคงไม่มีใครบังคับได้ นอกจากใจของตนเองแล้ว แนวทางที่สำคัญในการจิตสาธารณะยังมีอีกหลายประการถ้าปฏิบัติได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม^๖ ดังนี้

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิเสรีภาพหน้าที่ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม

๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือส่วนหนึ่งของสังคมต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติและโลกใบนี้

๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง เช่นกัน อย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ต้องช่วยกันแก้ไข เช่น ช่วยกันดำเนินการให้โรงงานอุตสาหกรรมสร้างบ่อบำบัดน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาที่นับถือ สอนให้คนทำความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วยทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

^๖ <http://www.volunteerspirit.org/blog/baocd12/1149>. [ออนไลน์] สืบค้นข้อมูล วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๘.

การจะสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและประเทศชาติให้มั่นคงได้อย่างแท้จริงนั้น ผู้คนในสังคมท้องถิ่นจำเป็นต้องรู้ในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ต่อสังคม ต่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องถึงคุณค่าทางศีลธรรม สร้างแนวทางแห่งการรู้จักสถาบัน มุ่งมั่นในหน้าที่ และมีจิตสาธารณะ โดยเริ่มจากการสร้างแนวความคิดที่ดีงาม มีความรู้รัก เข้าใจและศรัทธาในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นรากฐานทางจิตใจในการฟันฝ่ากับปัญหาต่างๆ และมีจิตสำนึกสาธารณะ คือ มีจิตใจที่มุ่งสร้างสรรค์และทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งบุคคลที่เป็นต้นแบบที่ดีที่สุดคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงดำริและสร้างโครงการที่เป็นประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองโดยไม่ได้หวังผลตอบแทน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาธิปไตยของชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในชุมชน รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเองการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน ทั้งคือภาพรวมประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น

สรุป

ประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น : ประชาธิปไตยวิถีพุทธ มีกระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตยมาตั้งแต่ก่อนการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ การตัดสินใจร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ยึดหลักพุทธธรรมอภิปไตย โดยเน้นประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการเสนอแนะนโยบายสาธารณะผ่านกลไกการเสนอนโยบาย ตามลำดับ และเป็นผู้ปฏิบัตินโยบาย ต่างจากในอดีตที่ตัวแทนจะเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนด

นโยบายสาธารณะนับว่าเป็นการเติบโตของความเป็นพลเมือง การเมืองภาคประชาชน การเรียนรู้ประชาธิปไตย ด้วยการปฏิบัติจริง กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ประชาธิปไตยชุมชนจะพัฒนา จนเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และเป็นชุมชนจัดการตนเอง กล่าวคือ

๑) ประชาธิปไตยชุมชนเป็นกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน ในการ กำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนา การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งระดับตำบล จังหวัด และ ระดับชาติ

๒) ประชาธิปไตยชุมชนครอบคลุมถึงในเรื่องการใช้สิทธิของตนเอง ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิชุมชนและบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประชาชน

๓) ประชาธิปไตยชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมติดตามผลการพัฒนาของภาคการเมือง องค์กรรัฐและส่วนราชการ การเสนอปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหอันเกิดแต่การพัฒนา

๔) ประชาธิปไตยชุมชนต้องดำเนินการโดยชุมชน มีชุมชน เป็นศูนย์กลาง เปิดให้ประชาชนเข้าร่วมมากที่สุด ไม่ใช่กระบวนการทำแทน ผลการศึกษาแนวทางการ พัฒนาประชาธิปไตยชุมชนที่ค้นพบจากผลการดำเนินการตามบทบาทของสภาองค์กรชุมชนนั้น มีปัจจัย หลายประการที่เข้ามาเกี่ยวข้อง อันได้แก่ ทุนมนุษย์ คือ ผู้นำ และทีมงานจะต้อง มีจิตอาสา ทุ่มเท เสียสละ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพผู้อื่น มีความเชื่อในระบบคุณค่า และมีความภาคภูมิใจใน ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญา กลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมนั้นประกอบด้วยสมาชิกที่มีประสบการณ์ มองเห็นโอกาสของกฎหมายหรือพระราชบัญญัติที่จะทำให้อำนาจชุมชนเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมาย ด้านโครงสร้างองค์กร การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนแล้ว จะต้องจัดโครงสร้างแนวราบ ไม่ใช่โครงสร้างเชิงอำนาจ ควรมีการสั่งการแต่ต้องทำงานร่วมกัน และมีการเชื่อมประสานกับทุกภาคส่วนในท้องถิ่นให้เข้าร่วมประชุมและแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม อีกทั้งยังมีกลไกภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน ได้แก่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด หน่วยงานรัฐที่อยู่ในท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) องค์กรเหล่านี้เป็นกลไกที่พัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยชุมชน

บรรณานุกรม

กรมพล ท่องธรรมชาติและคณะ. **หลักประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘).

เมฆไตรรัตน์ และคณะ. **ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ**, กรุงเทพฯ : ๒๕๕๔. วิทยุชุมชน, [ออนไลน์] www.thaitambol.net, วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๘.

วรทิพย์ มีมาก, และชีวินทร์ ฉายาขวลิต. **หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมี**

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพฯ : กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๔๗.

ลิขิต ธีรเวคิน. (๒๕๔๒). “ปัญหาการเมืองในอนาคต วิเคราะห์โดยโครงสร้างทฤษฎี System Analysis,”ใน รัฐศาสตร์-การเมือง.กรุงเทพฯ : ภาษา<http://www.volunteerspirit.org/blog/baocd๑๒/๑๑๔๙>. [ออนไลน์] สืบค้นข้อมูล วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๘.

สมบัติ ธัญญวงศ์. (๒๕๔๖). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ ๙.กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม, ๒๕๔๙.